

OFFICE INTERNATIONAL du Coin de Terre et des Jardins Familiaux

---

Regroupement des fédérations européennes des jardins familiaux
association sans but lucratif

Pszczoły w ogrodach działkowych

V A D E M E C U M

1) Informowanie & uwrażliwianie działkowców

(a) Uświadamianie działkowcom znaczenia pszczół – przekazywanie wiedzy

Dlaczego pszczoły w ogrodach są tak bardzo ważne?

- 85 % plonów uprawy warzyw i owoców korzysta z dobrodziejstwa zapylania przez liczne owady, między innymi także przez pszczoły miodne
- Pszczoły samotnice zapylają w promieniu ok. 400 m, pszczoły miodne w odległości do 3-4 kilometrów
- Pszczoła miodna „latającym lekarzem“
- Dzięki zapyleniu przez pszczoły owoce są bardziej aromatyczne; pszczoły wykazują tzw. „wierność kwiatową”, to znaczy, że latają tak długo do tego samego drzewa, jak długo ono kwitnie. (miód odmianowy)

Dlaczego tracimy pszczoły:

Pszczoły miodne:

Przerasowanie i utrata czystości rasy

- Niedostatek wiedzy z zakresu pszczelarstwa przy hodowli pszczół miodnych
- Varroa destructor dużym problemem

Pszczoły samotnice i miodne:

Grzybice, choroby o podłożu bakteryjnym i wirusowym

- Wrażliwość na środki ochrony roślin / pestycydy
- Niewystarczająca ilość różnorodnej oferty pożywienia dla żerujących pszczół
- Coraz więcej roślin ozdobnych zamkniętych, bez nektaru i pyłku

(b) Realizacja zadań - aspekt organizacyjno- strategiczny

- Zebrania/krótkie wykłady przy okazji statutowych zgromadzeń członków (kongresy, zjazdy delegatów.....)
- Informowanie przy pomocy czasopism, okólników etc.
- Na początku praca z przekonаныmi działkowcami → efekt kuli śnieżnej
- Wyjaśnianie znaczenia i aktywności pszczół miodnych, aby uzyskać akceptację ze strony działkowców
- Zorganizowanie dnia pokazowego na pszczelarskiej ścieżce dydaktycznej
- Zbudowanie „pokazowej /testowej pasieki“, aby nowi pszczelarze nie kupowali zbyt pośpiesznie własnych pszczół
- Poznawanie i docenienie produktów pszczelarskich: wosku pszczelego, pyłku, propolisu. Jad pszczeli można stosować przy chorobach reumatycznych. Ma on także działanie poprawiające ukrwienie i działa przeciwwzapalnie. (Wielu ekologicznych pszczelarzy odrzuca mleczko pszczele, ponieważ jego pobieranie BARDZO stresuje pszczoły!)
- Wizyty szkół
- Propozycje współdziałania dla społeczeństwa
- Zajęcia z dziećmi
- Degustacja miodu
- Referaty: znaczenie zapylania w ogrodach
- Inne działania z zakresu PR i komunikacji

2) Nasadzenia konieczne dla żerowania pszczół samotnic i pszczół miodnych:

- zioła, rośliny, krzewy, drzewa jako źródła ciągłej dostępności pożywienia
- nostryki, stokrotki, przebiśniegi, krokusy, mniszek lekarski etc.
- lipy, kasztany jadalne etc.
- sady z uprawianymi regionalnie gatunkami drzew owocowych
- krzewy porzeczek, malin i jeżyn
- krzewy takie jak jedno- i dwuszyjkowy głóg, kruszyna pospolita, ligustr pospolity, kalina hordowina i koralowa oraz wiciokrzew pomorski, leszczyna pospolita etc.
- niewielkie drzewa takie jak np. czarna i zielona olsza, klon polny i francuski, dereń, świdośliwa etc.

Sam ogród warzywny nadaje się tylko w ograniczonym zakresie jako źródło nektaru i pyłku

Trawnik, w przeciwieństwie do łąki z kwiatami, nie ma praktycznie żadnej wartości

3) Oferowanie przestrzeni życiowej pszczołom samotnicom:

- Spośród 560 gatunków pszczół samotnic niemal połowa jest zagrożona wyginięciem. Nie są to zdiczące pszczoły miodne, tylko gatunki najczęściej żyjące oddzielnie
- Potrzebują one wczesną wiosną bogatych w nektar i pyłki kwiatów przede wszystkim rodzimych roślin
- Dla rozmnażania potrzebują możliwości założenia gniazda, są im konieczne niewielkie struktury takie jak mur z naturalnych kamieni nie połączonych

zaprawą, fugi bruku, otwarte łąty piachu, gliniaste skarpy, struktury posuszu, puste łądygi i posusz

- Udomowiona pszczoła miodna jest tylko jednym z wielu rodzimych gatunków pszczół – niech Państwo wspomagają - także nie mając pasieki - te ważne dla zapylania owady!

4) Hodowla pszczół miodnych w ogrodach działkowych

a) Ustawianie uli

Miejsce:

- miejsce, które nie rzuca się w oczy
- spokojne miejsce, gdzie ruch pieszych bezpośrednio przed pasieką będzie niewielki
- bez bezpośredniego wystawienie na działanie wiatru
- otwory wlotowe do uli powinny być skierowane na własny ogród
- rośliny drzewiaste w odległości ok 1 metra od otworu wlotowego do ula zmuszają pszczoły miodne do szybkiego lotu ku górze i tym samym „nie wchodzą one w paradę“ człowiekowi
- położone w pobliżu źródło wody ułatwi pszczołom transport wody do ula
- odległość od sąsiadującej działki gruntu 10 metrów lub inna, w zależności od przepisów
- wielkość jednego ogrodu działkowego z pszczołami miodnymi przynajmniej 100 – 200 m²

Jak uniknąć problemów:

- Nie należy używać perfum, bo pszczoły miodne reagują na takie zapachy reakcją obronną
- Nie należy pić alkoholu /w miarę możliwości unikać pocenia się będąc w pobliżu pszczół
- W pobliżu pszczół miodnych nie należy wykonywać gwałtownych ruchów

b) Zakup pszczół:

- Należy skorzystać z porady/pomocy pszczelarza
- Dobre adresy są znane w kręgach pszczelarzy (hobbystów)
- Należy żądać świadectwa zdrowia i świadectwa, że pszczoły nie są zarażone zgnilcem
- Należy zapytać o świadectwo pochodzenia królowej-matki

c) Hodowla

- Partnerskie współdziałanie z profesjonalnym pszczelarzem-hobbystą
- Szkolenia: podstawy
- Przepisy z zakresu higieny
- Działania służące prawidłowej hodowli pszczół
- Rezygnacja z syntetycznych środków ochrony roślin
- Regulacje ustawowe:
Zwalczanie epidemii chorób pszczół, sprzedaż miodu (ustawa o artykułach spożywczych), ochrona konsumentów

d) Materiały do hodowli

- ule segmentowe (dennice, pokrywy i korpusy) lub korpusowe
- rój pszczół
- węzy z wosku pszczelego (uwaga: nie stosować żadnych pochodzących spoza Europy)
- 1 ubranie pszczelarza
- 1 kapelusz pszczelarski z siatką
- 1 para rękawic pszczelarskich
- 1 podkurzacz (lub eugenol)
- 1 dłuto pasieczne
- 1 szczoteczka
- tytoń/tabaka pszczelarska lub mieszanki ziół à 750 g
- 1 rozpylacz wody
- drobny sprzęt pasieczny

e) Materiały do miodobrania

- 1 miodarka (dobrze jest ją nabyć wspólnie z innymi kolegami pszczelarzami)
- 1 zestaw do odsklepiania
- 1 nóż do odsklepiania
- 1 sito do miodu i cedzidło
- 1 mieszalnik do miodu
- 4 wiadra z tworzywa sztucznego na miód, z zaworem
- drobny sprzęt pasieczny

f) Materiały do prowadzenia sprzedaży

- 1 odstojnik ze stali szlachetnej
- 1 mała waga
- słoiki, zakrętki i etykiety
- drobny sprzęt pasieczny

g) Koszty i finansowanie

- Ule i materiały dla małego przedsięwzięcia pasiecznego (2 roje pszczele) ± 1.500,00 Euro
- Partnerstwa w celu wsparcia finansowego (mecenaty prywatne, urzędy, firmy i przedsiębiorstwa etc.)

h) Co robić w przypadku ukąszenia przez pszczołę

- natychmiast usunąć żądło
- jad z rany wyciąga cukier, sól, cebula lub cytryny i miód
- obrzmienie, zaczerwienienie i swędzenie miejsca ukąszenia są normalne (ewentualnie wziąć wapno), jeśli natomiast w innych częściach ciała wystąpią reakcje takie jak zawroty głowy, pokrzywka etc. należy natychmiast zgłosić się do lekarza
- Ukąszenia w usta, gardło lub w pobliżu oczu → należy się zgłosić do lekarza

Podziękowania

Niniejsze Vademecum powstało dzięki zaangażowanej pomocy pana Cornelisa Hemmera, Stiftung für Mensch und Umwelt (Fundacja działań na rzecz człowieka i natury), który wspólnie ze swoją żoną, panią Corinną Hölzer napisał ostatnio opublikowaną książkę: Wir tun was für Bienen (Działamy na rzecz pszczół), wydanie 1, 2013, ISBN: 978-3-440-13671-3 Kosmos Verlag Stuttgart oraz w oparciu o materiały publikowane w czasopismach Fachberater (Doradca) 2/2013 (Bundesverband Deutscher Gartenfreunde – Federalny Związek Działkowców Niemieckich), der Kleingärtner (Działkowiec) lipiec/sierpień 2013 (Zentralverband der Kleingärtner Österreichs - Centralny Związek Działkowców Austrii), Merkblatt 2011 „Ogród jako źródło pożywienia dla pszczół“ (Schweizer Familiengärtnerverband -Szwajcarski Związek Ogrodów Rodzinnych), różne artykuły udostępnione przez Ligue Luxembourgeoise du Coin de Terre et du Foyer i artykuł autorstwa Hervé Bonnavaud.

Spis zdjęć

Zdjęcie 1: Pszczolinka

Zdjęcie 2: Spirala ziołowa

Zdjęcie 3: Róża i pszczoła

Zdjęcie 4: Ule w ogrodzie działkowym

Zdjęcie 5: Dekoracyjny hotel dla pszczół samotnic

Zdjęcie 6: Miesierka

Zdjęcie 7: Ogród działkowy – wsiew ziół

Hans-Jürgen Sessner

Corinna Hölzer

Laurencde Gerard

Polski Związek Działkowców

Jürgen Schwandt

Hans-Jürgen Sessner

Cornelius Hemmer